DIAVOLUL
din
ORAȘUL ALB

LIBRIS

DIAVOLUL din ORAȘUL ALB

CRIMĂ, MAGIE ȘI NEBUNIE
LA EXPOZIȚIA CARE A SCHIMBAT AMERICA

Traducere din engleză de
Alex Moldovan și **Mariana Buruiană**

ERIK LARSON

Narator
POVEȘTI REALE, BINE SCRISE

Titlul original al acestei cărți este *The Devil in the White City: Murder, Magic, and Madness at the Fair That Changed America* de Erik Larson

Copyright © 2003 by Erik Larson

© Publica, 2016, pentru ediția în limba română

Toate drepturile rezervate. Nicio parte din această carte nu poate fi reprodusă sau difuzată în orice formă sau prin orice mijloace, scris, foto sau video, exceptând cazul unor scurte citate sau recenzii, fără acordul scris din partea editorului.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
LARSON, ERIK
Diavolul din orașul alb: crimă, magie și nebunie la expoziția care a schimbat America / Erik Larson; trad.: Alex Moldovan, Mariana Buruiană.
București: Publica, 2016
Conține bibliografie
ISBN 978-606-722-194-7

I. Moldovan, Alex (trad.)
II. Buruiană, Mariana (trad.)

061.41

NARATOR este o marcă înregistrată a editurii PUBLICA

EDITORI: Cătălin Muraru, Silviu Dragomir

DIRECTOR EXECUTIV: Bogdan Ungureanu

DESIGN: Alexe Popescu

REDACTOR: Tudorița Șoldănescu

CORECTOR: Rodica Crețu

DTP: Răzvan Nasea

Chicago, 1891.

LIBRIS

Pentru Chris, Kristen, Lauren și Erin,
care fac ca totul să aibă un sens,

și pentru Molly, a cărei iubire pentru ciorapi
ne-a adus cu picioarele pe pământ.

LIBRIS

cuprins

prolog LA BORDUL NAVEI *OLYMPIC* *15*

partea I MUZICA ÎNGHEȚATĂ *23*

partea a II-a O LUPTĂ ÎNGROZITOARE *153*

partea a III-a ÎN ORAȘUL ALB *315*

partea a IV-a CRUZIMEA E DATĂ ÎN VILEAG *453*

epilog ULTIMA TRAVERSARE *495*

note și surse *523*

bibliografie *577*

mulțumiri *587*

credit ilustrații *589*

LIBRIS

Răul necesar (Notă)

În Chicagoul sfârșitului de secol al XIX-lea, în fumul produs de fabrici și în zăngănitul trenurilor, locuiau doi bărbați frumoși, cu ochi albaștri și extrem de bine pregătiți în domeniile lor. Fiecare întruchipa unul dintre elementele dinamicii speciale care caracteriza graba cu care America se îndrepta spre secolul XX. Unul era arhitect, constructorul unora dintre cele mai importante edificii din America, printre care clădirea Flatiron din New York și Union Station din Washington, D.C.; celălalt era un criminal, unul dintre cei mai prolifici din istorie și precursorul unui arhetip american, criminalul în serie urban. Deși nu s-au întâlnit niciodată, cel puțin nu în mod oficial, destinele lor au fost legate de un eveniment singular, magic, care aproape că a dispărut din amintirea lumii moderne, dar despre care la aceea vreme se credea c-a avut o putere de transformare aproape egală cu cea a Războiului Civil.

În paginile care urmează vă voi spune povestea acestor oameni și a evenimentului în cauză, dar nu înainte de a introduce aici un avertisment: chiar dacă unele dintre întâmplările care urmează pot părea ciudate sau macabre, aceasta *nu* este o operă de ficțiune. Tot ce se află între ghilimele provine din scrisori, memorii sau alte documente scrise. Acțiunea se petrece preponderent în Chicago, însă le cer cititorilor să mă ierte pentru incursiunile ocazionale

în afara granițelor statului, ca atunci când vajnicul detectiv Geyer, copleșit de durere, intră în acea ultimă pivniță sinistră. De asemenea, cer îngăduință și pentru ocazionalele excursuri cerute de poveste, inclusiv cele vizând achiziționarea cadavrelor în scop medical și folosirea corectă a mușcatelor Black Prince într-un peisaj olmstedian.

Pe lângă sânge, fum și pământ, în această carte e vorba despre vremelnicia vieții și despre motivul pentru care unii oameni aleg să-și petreacă scurtul timp alocat lor încercând să facă imposibilul, iar alții să producă durere. Până la urmă, e o poveste despre conflictul inevitabil dintre bine și rău, dintre lumină și întuneric, dintre Orașul Alb și cel Negru.

Erik Larson
Seattle

Nu face planuri mărunte; acestea nu posedă magia necesară pentru a înfierbânta sângele oamenilor.

Daniel H. Burnham

Director de lucrări Expoziția Universală Columbiană, 1893

M-am născut cu diavolul în mine. N-am putut evita faptul că sunt un criminal, așa cum un poet nu poate evita vocea inspirației.

Dr. H.H. Holmes

***Mărturisire*, 1896**

LIBRIS

prolog

La bordul navei Olympic

1912

Arhitecții (*de la stânga la dreapta*): Daniel Burnham, George Post, M.B. Pickett, Henry Van Brunt, Francis Millet, Maitland Armstrong, Col. Edmund Rice, Augustus St. Gaudens, Henry Sargent Codman, George W. Maynard, Charles McKim, Ernest Graham, Dion Geraldine.

LIBRIS

La bordul navei Olympic

Era[1] 14 aprilie 1912 o zi sinistră în istoria maritimă, dar, desigur, bărbatul din cabina 63-65 de pe puntea C nu știa încă asta. Ce știa însă era că-l durea tare piciorul, mai tare decât se așteptase. Avea 65 de ani și se îngrășase. Încărunțise, avea mustața aproape albă, dar ochii la fel de albaștri ca întotdeauna, chiar mai albaștri acum, că se afla atât de aproape de mare. Din cauza piciorului fusese obligat să-și amâne călătoria, iar acum durerea îl ținea închis în cabină, în timp ce ceilalți pasageri de la clasa întâi, printre care și soția sa, făceau ce i-ar fi plăcut și lui să facă, și anume să exploreze părțile mai exotice ale navei. Bărbatului îi plăcea opulența navei, așa cum îi plăceau și vagoanele Pullman Palace și șemineurile uriașe, însă problema lui cu piciorul îi tăia entuziasmul. El recunoștea că starea generală de rău resimțită era și o consecință a refuzului său îndelungat de a-și stăpâni pofta de vinuri, mâncăruri și trabucuri de calitate. Durerea îi reamintea în fiecare zi că timpul petrecut pe pământ se apropia de sfârșit. Chiar înainte de călătorie, i-a spus unui prieten: „Nu mă interesează prelungirea vieții unui om când acesta și-a făcut treaba și a făcut-o bine“[2].

Omul era Daniel Hudson Burnham, iar numele lui era deja cunoscut în întreaga lume. Era arhitect și făcuse treabă bună în Chicago, New York, Washington, San Francisco,

Manila și multe alte orașe. Împreună cu soția lui, Margaret, călătorea spre Europa alături de fiica lor și soțul acesteia, pentru un tur care avea să dureze toată vara. Burnham alesese această navă, R.M.S. *Olympic* a companiei White Star Line, pentru că era nouă, luxoasă și mare. În momentul în care cumpărase biletele, *Olympic* era cea mai mare navă de linie, dar, cu doar trei zile înainte de plecare, o altă navă – o soră de-a ei puțin mai lungă – o declasase când pornise în prima ei călătorie. Burnham știa că, în acel moment, pe nava-soră se afla unul dintre cei mai buni prieteni ai săi, pictorul Francis Millet, care călătorea pe același ocean, dar în direcția opusă.

Pe când în cabina lui Burnham pătrundeau ultimele raze de lumină, el și Margaret au pornit spre sala de mese de la clasa întâi, care se afla pe puntea de dedesubt. Au luat ascensorul pentru a-și proteja piciorul de chinul coborârii scărilor, dar a făcut-o cu reticență, căci admira măiestria lucrăturii în fier a balustradelor și imensa cupolă de fier și sticlă ce scălda în lumină naturală interiorul navei. Durerea de picior îi limita tot mai mult libertatea de mișcare. Cu doar o săptămână în urmă se găsise în postura umilitoare de a traversa într-un cărucior cu rotile Union Station din Washington, D.C., al cărei proiectant fusese.

Soții Burnham au cinat singuri în salonul de la clasa întâi al navei *Olympic* și apoi s-au retras în apartamentul lor unde, aparent fără niciun motiv, pe Burnham l-au purtat din nou gândurile spre Frank Millet. Brusc, s-a hotărât să-i trimită lui Millet salutări, folosind telegraful de la bordul navei *Olympic*.

Burnham a chemat un steward. Un bărbat de vârstă mijlocie în uniformă albă i-a preluat mesajul în încăperea destinată telegrafului, care se afla cu trei punți mai sus, lângă puntea ofițerilor. Acesta s-a întors după câteva

momente, cu mesajul încă în mână, și i-a spus lui Burnham că operatorul a refuzat să-l accepte.

Burnham, pe care-l durea piciorul și era iritabil, i-a cerut stewardului să se întoarcă la telegraf pentru a cere o explicație.

Millet nu lipsea niciodată din gândurile lui Burnham, la fel ca evenimentul care îi apropiase: marea expoziție universală de la Chicago din 1893. Millet fusese unul dintre cei mai apropiați aliați ai lui Burnham în efortul susținut, dulce-amar, de construire a expoziției. Denumirea oficială fusese Expoziția Universală Columbiană și, oficial, își propunea să aniverseze 400 de ani de la descoperirea Americii de către Columb, dar, cu Burnham ca șef de șantier, ea devenise o feerie cunoscută în întreaga lume ca Orașul Alb.

Durase doar șase luni, dar în acest interval, portarii înregistraseră 27,5 milioane de vizitatori, în condițiile în care populația totală a țării era de 65 de milioane. În cea mai aglomerată zi, expoziția a atras peste 700 000 de vizitatori. Că expoziția fusese totuși organizată a fost un miracol. În timpul construcției, Burnham se confruntase cu o sumedenie de obstacole, iar oricare dintre acestea ar fi putut – *ar fi trebuit* – să-i pună capăt cu mult înainte de ziua inaugurării. Burnham și echipa sa de arhitecți creaseră un oraș de vis ale cărui grandoare și frumusețe depășeau cu mult orice și-ar fi putut imagina fiecare dintre ei. Vizitatorii erau îmbrăcați în hainele cele mai bune și aveau pe chip cele mai serioase expresii, de parcă ar fi pășit într-o mare catedrală. Unora le-au dat lacrimile de la atâta frumusețe. Au încercat o nouă gustare numită Cracker Jack și un nou fel pentru micul dejun, numit Shredded Wheat. Sate întregi au fost importate din Egipt, Algeria, Dahomey și

alte locuri îndepărtate, cu tot cu locuitori. Doar pentru expoziția intitulată Strada din Cairo s-au folosit aproape două sute de egipteni, aceasta constând în 25 de clădiri distincte, inclusiv un teatru cu 1 500 de locuri, care a prezentat Americii o formă nouă și scandaloasă de divertisment. Expoziția a fost caracterizată de exotism și, mai presus de orice, de imensitate. Se întindea pe o suprafață de 2,6 kilometri pătrați și număra peste două sute de clădiri. O singură sală de expoziție era suficient de mare pentru ca în ea să încapă Capitoliul SUA, Marea Piramidă, Catedrala Winchester, Madison Square Garden și Catedrala St. Paul la un loc. Una dintre construcții, respinsă la început pentru că a fost considerată o „monstruozitate", a devenit emblema expoziției, o mașinărie atât de mare și de terifiantă, încât a eclipsat instantaneu turnul lui Alexandre Eiffel, cel care rănise atât de tare mândria Americii. Niciodată până atunci nu se mai aflaseră în același loc personaje atât de importate precum Buffalo Bill, Theodore Dreiser, Susan B. Anthony, Jane Addams, Clarence Darrow, George Westinghouse, Thomas Edison, Henry Adams, Arhiducele Franz Ferdinand, Nikola Tesla, Ignace Paderewski, Philip Armour și Marshall Field. Richard Harding Davis a numit expoziția „cel mai mare eveniment din istoria țării de la Războiul Civil încoace"[3].

Fără îndoială că în vara în care a avut loc expoziția universală s-a întâmplat ceva magic, însă expoziția a avut și momente întunecate. Zeci de muncitori au fost răniți sau uciși în timpul construcției acestui vis, familiile lor fiind condamnate la sărăcie. Focul a mai ucis cincisprezece oameni, iar un asasin a transformat ceremonia de închidere, care ar fi trebuit să fie cea mai mare sărbătoare a secolului, într-o mare înmormântare. S-au întâmplat și lucruri mai rele, cu toate că informațiile au apărut doar treptat. Printre minunățiile create de Burnham se

plimbase un criminal. Mai multe tinere atrase la Chicago de expoziție și de perspectiva de a trăi pe cont propriu au dispărut, fiind văzute ultima oară în casa criminalului, o clădire ridicată în răspăr cu toate lucrurile prețuite de arhitecți. Burnham și colegii săi au aflat abia după expoziție despre scrisorile pline de durere în care erau descrise fiice care veniseră în oraș, pentru ca apoi nimeni să nu mai audă de ele. În presă au apărut speculații cum că zeci de vizitatoare ale expoziției trebuie să fi dispărut în acea clădire. Până și membrii înrăiți ai Clubului Whitechapel, numit astfel după zona din Londra unde Jack Spintecătorul își vâna victimele, au fost șocați de ceea ce detectivii au găsit, în cele din urmă, în clădire, și de faptul că asemenea evenimente oribile au rămas nedescoperite atâta timp. S-a dat vina pe schimbările care se petreceau în acea perioadă în Chicago. În mijlocul nebuniei, nici nu-i de mirare că acțiunile unui medic tânăr și frumos au scăpat neobservate. Odată cu trecerea timpului însă, până și cei mai obiectivi oameni au început să se gândească la el în termeni mai puțin raționali. El s-a descris ca fiind Diavolul și a susținut că forma sa fizică începuse să se modifice. Celor care l-au adus în fața justiției au început să li se întâmple lucruri ciudate, așa încât afirmațiile lui au părut plauzibile.

Pentru cei cu înclinații spre supranatural, moartea prim-juratului a fost suficient de elocventă.

Pe Burnham îl durea piciorul. Puntea trepida. Oriunde te aflai pe *Olympic*, puteai simți puterea celor 29 de cazane ale navei, care se transmitea prin scheletul ambarcațiunii. Asta îți aducea constant în minte – chiar și în cabine, în sălile de luat masa și în salonul de fumat, în ciuda eforturilor susținute de a face ca aceste încăperi să arate ca

scoase din Palatul Versailles sau dintr-un conac în stil iacobin – că te aflai la bordul unei nave care era propulsată pe valurile albastre ale oceanului.

Burnham și Millet se numărau printre puținii constructori ai expoziției care mai erau în viață. Mulți pieriseră deja. Olmsted și Codman. McKim. Hunt. Atwood – în circumstanțe misterioase. Și acea dintâi dispariție, pe care Burnham încă nu reușea s-o înțeleagă. În curând n-avea să mai rămână nimeni în viață, iar expoziția va înceta să mai existe ca o amintire vie în creierul cuiva.

Dintre oamenii importanți, cine mai rămăsese în afară de Millet? Doar Louis Sullivan: înrăit, duhnind a alcool, plin de resentimente, dar care nu se dădea înapoi să treacă pe la biroul lui Burnham ca să-i ceară bani împrumut sau ca să-i vândă o pictură sau o schiță.

Măcar Frank Millet părea puternic, sănătos și plin de umorul sănătos care animase nopțile lungi din timpul construcției expoziției.

Stewardul s-a întors. Ceva în privirea lui se schimbase. Și-a cerut scuze. Tot nu putea trimite mesajul, a spus el, dar cel puțin acum avea o explicație. Nava pe care se afla Millet fusese implicată într-un accident. De fapt, a spus el, nava *Olympic* se îndrepta în acel moment spre nord cu toată viteza pentru a-i veni în ajutor, având instrucțiuni de a prelua pasagerii răniți și de a le acorda îngrijiri. Mai multe nu știa.

Burnham și-a mișcat piciorul, s-a strâmbat și a așteptat să primească noi informații. Spera ca atunci când nava *Olympic* avea să ajungă la locul accidentului îl va reîntâlni pe Millet și îl va asculta istorisind o poveste îngrozitoare despre călătorie. În liniștea din cabină, Burnham și-a deschis jurnalul.

În seara aceea și-a adus aminte de expoziție cu o claritate sporită.

partea I

Muzica înghețată

Chicago, 1890–1891

Chicago, circa 1889.

LIBRIS

Orașul negru

Cât de ușor era să dispari: o mie de trenuri intrau sau ieșeau zilnic din Chicago. Multe dintre aceste trenuri aduceau tinere singure, care nu mai văzuseră niciodată un oraș, dar care sperau să-și facă un cămin într-unul dintre cele mai mari și mai dure orașe. Jane Addams, reformatoarea care a înființat Chicago Hull House, scria: „Niciodată în istoria civilizației n-a existat un număr atât de mare de tinere care au scăpat brusc de sub protecția părinților și li s-a permis să circule nesupravegheate pe străzile orașului și să lucreze în locuri străine“[1]. Femeile căutau de lucru ca dactilografe, stenografe, croitorese și țesătoare. Bărbații care le angajau erau în general cetățeni cinstiți care urmăreau să obțină eficiență și profit. Dar nu întotdeauna. Pe 30 martie 1890, un oficial de la First National Bank publica un anunț în secțiunea de oferte de locuri de muncă din *Chicago Tribune,* prin care informa stenografele despre „convingerea noastră tot mai fermă că niciun om de afaceri onorabil care este în toate mințile nu caută o stenografă blondă, frumoasă, singură în oraș sau care e dispusă să-și trimită fotografia. Toate aceste anunțuri poartă semnele vulgarității și nu considerăm că e prudent ca doamnele să răspundă unor asemenea enunțuri necuviincioase“.

Femeile mergeau la serviciu pe străzi pe care se aflau baruri, case de jocuri de noroc și bordeluri. Viciile

prosperau, cu îngăduința oficialităților. „Saloanele și camerele în care locuiau oamenii cinstiți erau (ca și acum) locuri mai degrabă plictisitoare“[2], scria Ben Hecht spre sfârșitul vieții, încercând să explice această caracteristică durabilă a vechiului Chicago. „Într-un fel era plăcut să știi că, dincolo de acele ferestre, diavolul încă își făcea de cap.“ Într-o analogie care se va dovedi extrem de potrivită, Max Weber a comparat orașul cu „o ființă umană a cărei piele a fost îndepărtată“[3].

Se întâmpla ca oamenii să moară adesea înainte de vreme, în condiții necunoscute. Fiecare dintre trenurile care intrau sau ieșeau din oraș contribuiau la asta în mare măsură. Puteai să cobori de pe trotuar și să fii ucis de trenul Chicago Limited. În fiecare zi, în medie, două persoane erau ucise la trecerile la nivel cu calea ferată din oraș. Rănile suferite erau groaznice. Pietonii găseau capete retezate. Mai erau și alte pericole. Tramvaiele cădeau de pe podurile basculante. Caii o luau la goană și trăgeau după ele vagoanele în mijlocul mulțimilor. Incendiile curmau o duzină de vieți omenești în fiecare zi. Ziarele foloseau cu precădere termenul de „prăjit“ pentru a descrie morții în incendii. Apoi mai erau difteria, tifosul, holera, gripa. Și crima. În perioada expoziției, rata cu care bărbații și femeile se omorau a crescut brusc în întreaga țară, dar mai ales în Chicago, unde poliția s-a trezit că era lipsită de forța de muncă și expertiza necesare pentru a gestiona numărul mare de omoruri. În primele șase luni ale anului 1892, în oraș s-au înregistrat aproape 800 de morți violente. Patru pe zi. Cele mai multe erau prozaice, survenite în urma jafurilor, certurilor sau a geloziei de natură sexuală. Bărbații împușcau femei, femeile împușcau bărbați, iar copiii se împușcau între ei accidental. Dar toate puteau fi înțelese. Nimic care să se compare cu crimele din Whitechapel. Seria de cinci crime comise

de Jack Spintecătorul în 1888 a sfidat orice explicație și a atras atenția cititorilor din întreaga Americă, care credeau că așa ceva nu se putea întâmpla și în propria lor ogradă.

Însă situația se schimba. Oriunde te uitai, limita dintre moral și imoral părea să se estompeze. Elizabeth Cady Stanton pleda pentru divorț. Clarence Darrow susținea dragostea liberă. O tânără pe nume Borden și-a ucis părinții.

Iar la Chicago, un medic tânăr și frumos a coborât dintr-un tren cu valiza lui cu instrumente chirurgicale. A intrat într-o lume plină de gălăgie, fum și aburi, în care duhoarea vacilor și a porcilor uciși se simțea din plin. Și asta a fost pe placul său.

Scrisorile au sosit mai târziu, de la alde Cigrand, William, Smythe și mulți alții, pe adresa sumbrului și ciudatului castel de pe strada 63, colț cu Wallace, aceștia cerând stăruitor informații despre fiicele lor sau despre copiii fiicelor.

Era atât de ușor să dispari, atât de ușor să negi orice implicare, era atât de ușor, în tot fumul și gălăgia, să ascunzi că răul a prins rădăcini.

Acesta era orașul Chicago în ajunul celei mai mari expoziții din istorie.

LIBRIS

„Problemele de-abia încep să apară“

În după-amiaza zilei de luni, 24 februarie 1890, două mii de oameni s-au adunat pe trotuarul și pe strada din fața sediului ziarului *Chicago Tribune,* în vreme ce mulțimi la fel de mari s-au strâns la fiecare dintre cele 28 de cotidiene din oraș, precum și în holurile hotelurilor, în baruri și în birourile Western Union și Postal Telegraph Company. Printre cei aflați în fața ziarului *Chicago Tribune* se aflau oameni de afaceri, funcționari, comis-voiajori, stenografe, polițiști și cel puțin un frizer. Mesagerii erau pregătiți să țâșnească de îndată ce apărea vreo știre demnă de a fi relatată. Aerul era rece. Spațiile dintre clădiri erau pline de fum, iar vizibilitatea era redusă la câteva străzi. Din când în când, polițiștii făceau loc tramvaielor galbene din oraș, numite tramvaie pe cablu datorită cablului de sub pământ de care erau prinse. Căruțe pline cu mărfuri angro huruiau pe pavaj, trase de cai imenși cărora le ieșeau aburi pe nări în ceața înconjurătoare.

Așteptarea era electrizantă, pentru că Chicago era un oraș trufaș. În toate colțurile orașului oamenii se uitau la chipurile vânzătorilor, ale birjarilor, chelnerilor și băieților de serviciu, pentru a vedea dacă s-a aflat deja vestea și dacă era bună sau rea. Până în acel moment fusese un an bun. Populația orașului trecuse pentru prima dată de cifra de un milion de locuitori, ceea ce făcea din Chicago al

doilea cel mai populat oraș din țară după New York, deși locuitorii nemulțumiți ai Philadelphiei, care ocupaseră inițial locul al doilea, s-au grăbit să sublinieze că Chicago a trișat, anexându-și întinderi mari de teren chiar înainte de recensământul din 1890, recensământ care se organiza odată la zece ani. Chicago a ignorat înțepătura. Dacă ești mare, ești mare. Succesul ar fi spulberat măcar percepția existentă în est cum că Chicago nu era decât o vâlcea plină de oameni lacomi, un loc de sacrificat porci; eșecul ar fi adus cu sine o umilință din care orașul n-avea să-și revină prea curând, dat fiind elanul cu care liderii săi se lăudaseră că Chicago va triumfa. Acest discurs[1], și nu briza persistentă dinspre sud-vest, a fost cel care l-a determinat pe editorul Charles Anderson Dana din New York să poreclească Chicagoul „Orașul vânturilor".

În birourile lor de la ultimul etaj al clădirii Rookery, Daniel Burnham, în vârstă de 43 de ani, și partenerul său, John Root, care avea aproape 40, simțeau această energie mai acut decât majoritatea. Participaseră la discuții secrete, primiseră anumite asigurări și făcuseră incursiuni de recunoaștere în anumite zone periferice ale orașului. Erau cei mai importanți arhitecți din Chicago: fuseseră inițiatorii construirii de construcții înalte și proiectaseră prima clădire din țară care a purtat numele de zgârie-nori; se părea că în fiecare an una dintre noile lor clădiri devenea cea mai înaltă din lume. Când s-au mutat în clădirea Rookery, la intersecția dintre străzile LaSalle și Adams, o clădire luminoasă superbă proiectată de Root, au avut ocazia să se bucure de priveliștea cu lacul și orașul pe care n-o mai văzuseră decât muncitorii care au construit-o. Știau însă că evenimentul zilei avea potențialul de a face ca succesul lor să pară minor.

Vestea urma să vină prin telegraf de la Washington. Ziarul *Tribune* a obținut știrea de la unul dintre reporterii

săi. Editorii, reporterii și zețarii lucrau la ediții „speciale“, în vreme ce fochiștii alimentau cu cărbune cazanele preselor acționate de aburi. Un funcționar lipea pe fereastră fiecare buletin de știri care sosea, pentru ca trecătorii să-l poată citi.

La scurt timp după ora patru, ora standard a căilor ferate, la *Tribune* a sosit prima telegramă.

———

Nici măcar Burnham nu putea spune cu siguranță cine a fost cu ideea. Părea că le venise deodată mai multora, intenția inițială fiind de a sărbători aniversarea a 400 de ani de la descoperirea Lumii Noi de către Columb prin organizarea unei expoziții universale. La început, ideea n-a prea prins. Mistuită de dorința de bogăție și putere apărută după Războiul Civil, America nu părea interesată de sărbătorirea trecutului său îndepărtat. Însă, în 1889, francezii au făcut ceva ce a speriat pe toată lumea.

Pe Champ de Mars, în Paris, Franța a deschis Expoziția Universală, o expoziție universală atât de mare, de fermecătoare și de exotică, încât vizitatorii plecau cu credința că nicio altă expoziție n-avea cum s-o depășească. În centrul expoziției se ridica un turn de fier care atingea 300 de metri înălțime, mult mai înalt decât orice altă structură construită de om pe pământ. Acest turn nu doar că i-a asigurat creatorului său, Alexandre Gustave Eiffel, faima eternă, ci a și demonstrat că Franța surclasase Statele Unite în domeniul fierului și oțelului, în ciuda existenței Podului Brooklyn, a căii ferate Horseshoe Curve și a altor realizări incontestabile ale inginerilor americani.

Singurele vinovate pentru această percepție erau chiar Statele Unite. La Paris, America nu s-a străduit prea tare să-și demonstreze talentele artistice, industriale și științifice. „Vom fi incluse în rândul acelor națiuni care

s-au dovedit nepăsătoare față de aparențe“, scria corespondentul la Paris al ziarului *Chicago Tribune* pe 13 mai 1889. Alte națiuni, scria acesta, au construit exponate caracterizate de demnitate și stil, în timp ce expozanții americani au construit un melanj de pavilioane și chioșcuri fără structură artistică și fără un plan unitar. „Rezultatul este un talmeș-balmeș trist de magazine, tarabe și bazaruri adesea neplăcute și care nu se potriveau între ele.“ În schimb, Franța a făcut tot ce i-a stat în putință să-și asigure o glorie copleșitoare. „Celelalte națiuni nu sunt competitoare,“ scria corespondentul, „ele sunt doar termene de comparație pentru Franța, iar sărăcia exponatelor lor potențează, așa cum s-a și intenționat, desăvârșirea Franței, bogăția și splendoarea sa.“

Până și Turnul Eiffel, despre care americanii invidioși au spus că este o monstruozitate care va sluți pentru totdeauna atrăgătorul peisaj al Parisului, s-a dovedit a avea o energie neașteptată, cu fundația lui lată și forma conică ce aducea cu o rachetă. Această umilință nu putea fi acceptată. Mândria Americii în ce privește puterea ei tot mai mare și statutul internațional a dus la creșterea în intensitate a patriotismului. Națiunea avea nevoie de o ocazie pentru a-i depăși pe francezi, în special pentru a „detrona Turnul Eiffel“. Dintr-odată, ideea găzduirii unei mari expoziții pentru a aniversa descoperirea Lumii Noi de către Columb a devenit irezistibilă.

Inițial, majoritatea americanilor au considerat că, dacă e să se organizeze o expoziție în onoarea rădăcinilor solide ale națiunii, asta trebuia să se întâmple în capitala țării, Washington. La început au fost de acord cu acest lucru până și editorii din Chicago. Însă, pe măsură ce ideea expoziției căpăta contur, și alte orașe au început s-o privească cu jind, în principal pentru statutul pe care avea să li-l confere, pentru că statutul era o momeală puternică

într-o epocă în care mândria celor din aceeași clasă nu era surclasată decât de mândria celor cu același sânge. Dintr-odată, atât New Yorkul, cât și St. Louisul au dorit să organizeze expoziția. Washingtonul a pretins că onoarea i se cuvine, pe motiv că acolo se afla guvernul, New Yorkul – pentru că acolo se întâmplau toate. Nimănui nu i-a păsat ce părere avea St. Louis, deși orașul a fost felicitat pentru îndrăzneală.

Mândria cetățenească nu era nicăieri mai puternică decât în Chicago, unde oamenii vorbeau despre „spiritul orașului Chicago" ca despre o forță fizică și se mândreau cu viteza cu care reconstruiseră orașul după Marele Incendiu din 1871. Nu doar că îl reconstruiseră; îl transformaseră în cel mai important centru al comerțului, al producției și al arhitecturii din țară. Cu toate acestea, bogăția orașului nu reușise să schimbe percepția larg răspândită că Chicago era un oraș provincial, care prefera porcii măcelăriți în defavoarea lui Beethoven. New Yorkul era capitala culturală și a rafinamentului social, iar cetățenii proeminenți ai acestuia, precum și ziarele, nu i-au permis niciodată orașului Chicago să uite asta. Expoziția, construită așa cum trebuie – dacă o depășea pe cea de la Paris –, ar fi putut să distrugă acea părere odată pentru totdeauna. După ce au văzut că New Yorkul a intrat în competiție, editorii cotidienelor din Chicago au început să pună întrebarea *de ce nu* Chicago? *Tribune* a avertizat că „șoimii, ulii, vulturii și alte fiare spurcate din New York, care se cațără, se târăsc și zboară, vor să pună mâna pe expoziție"[2].

În 29 iunie 1889, primarul orașului Chicago, DeWitt C. Cregier, a anunțat formarea unei comisii cetățenești compuse din cei mai influenți 250 de cetățeni. Comisia s-a întâlnit și a adoptat o rezoluție care se încheia cu următorul pasaj: „Oamenii care au pus umărul la construirea

orașului Chicago își doresc expoziția și, pentru că pretenția lor e justă și argumentată, intenționează s-o obțină“[3].

Ultimul cuvânt îl avea însă Congresul și sosise și momentul importantului vot.

Un angajat al ziarului *Tribune* s-a apropiat de fereastră și a lipit primul buletin de știri. Votul inițial clasase Chicagoul pe primul loc la mare distanță, cu 115 voturi față de cele 72 obținute de New York. Urmau St. Louis și apoi Washington. Unul dintre congresmeni s-a opus cu totul ideii organizării expoziției și, din pură răutate, a votat pentru Cumberland Gap. Când mulțimea din fața redacției *Tribune* a văzut că Chicagoul conducea New Yorkul cu 43 de voturi, a izbucnit în urale, fluierături și aplauze. Toată lumea știa totuși că orașului Chicago îi lipseau încă 38 de voturi pentru a obține majoritatea simplă necesară pentru a câștiga dreptul de a organiza expoziția.

Au urmat alte sesiuni de vot. Lumina zilei pălea. Trotuarele s-au umplut de bărbați și femei care plecau de la muncă. Dactilografele – femeile care lucrau la cele mai noi mașini de scris – se revărsau din Rookery, Montauk și alți zgârie-nori, purtând sub paltoane obișnuita bluză albă și fustă lungă neagră care aminteau de tastele mașinilor de scris Remington. Birjarii își blestemau și apoi își liniștеau caii. Un angajat care aprindea felinare mergea zorit pe lângă mulțimile de oameni, aprinzând lămpile cu gaz din vârful stâlpilor de fontă. Dintr-odată, totul a prins culoare: tramvaiele galbene și uniformele albastre ale celor care livrau telegrame și care treceau purtând genți pline de bucurie și tristețe; birjarii care aprindeau felinarele roșii de noapte din spatele birjei; un leu aurit uriaș care stătea ghemuit în fața magazinului de pălării de peste drum. În clădirile înalte de deasupra, lămpile cu gaz

și becurile electrice străluceau în amurg ca florile de regina-nopții.

Angajatul ziarului *Tribune* a apărut din nou în fereastra redacției, de data asta cu rezultatele celei de-a cincea sesiuni de vot. „Întunericul care învăluise mulțimea era profund și rece“[4], observa un reporter. New Yorkul câștigase cincisprezece voturi, Chicago – doar șase. Diferența dintre ele se redusese.

Frizerul care se afla în mulțime le-a spus celor din jur că voturile suplimentare obținute de New York trebuie să fi venit de la congresmenii care anterior votaseră cu St. Louis. Această revelație l-a determinat pe un locotenent din armată, Alexander Ross, să proclame: „Domnilor, sunt pregătit să afirm că orice persoană din St. Louis ar jefui o biserică“[5]. Altul a strigat: „Sau ar otrăvi câinele soției“. Mulți dintre cei prezenți au fost de acord cu această afirmație.

La Washington, reprezentanții New Yorkului, inclusiv Chauncey Depew, președintele companiei New York Central și unul dintre cei mai faimoși oratori ai momentului, au simțit că se produce o schimbare de atitudine și au cerut o pauză până a doua zi. Când a aflat de această solicitare, mulțimea adunată în fața redacției *Tribune* s-a pus pe huiduit și șuierat, interpretând mișcarea ca pe o încercare de a câștiga timp pentru a face lobby pentru obținerea mai multor voturi.

Moțiunea a fost respinsă, însă Camera a votat în favoarea unei scurte amânări. Mulțimea a rămas pe loc.

După a șaptea sesiune de vot, orașului Chicago îi lipsea un singur vot pentru a obține majoritatea. New Yorkul pierduse teren. Strada a fost cuprinsă de liniște. Birjele s-au oprit. Polițiștii au ignorat șirul tot mai lung de tramvaie care se întindeau la stânga și la dreapta ca un uriaș șarpe argintiu. Pasagerii au coborât și s-au întors spre